

DEPARTEMENT CULTUUR, JEUGD SPORT & MEDIA

Vlaamse overheid

Arenbergstraat 9

1000 BRUSSEL

T 02 553 68 00

www.cjasm.vlaanderen.be

VERSLAG

////////////////////////////////////
datum: 19 september 2016

aanwezig: Minister Sven Gatz, Jim Baeten (TriZone), Philip Bogaerts (departement CJSM), Jan Bosschem (ORI), Sigrid Callebert (kabinet Gatz), Steve Claeys (departement CJSM), Peter Claes (Volta / Technolek), Elke De Beukeleer (Pulse), Dominique De Braeckeleer (KASK), Sofie De Caigny (VAi), Kevin De Vlieger (KVS), Veerle Dossche (stad Gent), Siebe Dumon (VAF), Evert Eriksson (VAF), Dirk Franco (Universiteit Hasselt), Filip Libin (departement CJSM), Catherine Lootens (groen Licht Vlaanderen), Klaus Ludwig (STUK), Toon Luypaert (De Ambrassade), Julien Matheys (LNE), Sarah Ochelen (LNE), Tinne Op de Beeck (stad gent), Inne Peersman (Vlaams Energiebedrijf), Eva Peeters (greentack), Johan Penson (Vooruit), Erik Smeets (FB), Rik Vandecaveye (Minardschouwburg), Elise Van Gerven (stagiaer kabinet Tommelein), Kelsey van Maris (kabinet Tommelein), frederik Vercammen (CJT), Marc Vrebos (AB), Nicol Wellens (Kunstenpunt), Zoe Westelinck (Formaat), Els Vanden Berghe (Pixii - Kennisplatform Energieneutraal Bouwen).

afwezig met kennisgeving: Karen Allacker (KULeuven), Luc Delrue (departement CJSM), Lore Vantomme (LNE), Elviera Velghe (FOMU), Bertrand Waucquez (Vlaamse Confederatie Bouw).

voorzitter: Filip Libin (departement CJSM).

verslaggever: Ria Van Herck (FoCI).

onderwerp: rondetafel "DUURZAME CULTURELE INFRASTRUCTUUR"

Programma

Na de inleiding door de minister kwamen drie lezingen aan bod:

1. Een inleiding over de Vlaamse klimaatop door Sara Ochelen, departement LNE, dienst klimaat.
2. Duurzame Culturele infrastructuur door Inne Peersman van het Vlaams Energiebedrijf.
3. Duurzaam energiebeheer gebouwen door Erik Smeets van het Facilitair Bedrijf.
4. Rondleiding van het praktijkvoorbeeld "Groene Coop" door Johan Penson, van Kunstencentrum Vooruit.

De presentaties zijn beschikbaar op de website: <https://cjasm.be/duurzame-ontwikkeling/vlaamse-klimaatop>

Na het informatieve gedeelte werden de aanwezigen ingedeeld in 3 inspiratiegroepen. Elke groep besprak ideeën en bediscussieerde welke de prioriteiten zijn voor het beleid rond duurzame culturele infrastructuur.

Volgende vragen gaven richting aan de discussie:

1. Wat is volgens jou de beste keuze om te komen tot een duurzaam energiebeheer in culturele infrastructuur?
2. Wat zal culturele organisaties stimuleren om (nog meer) te investeren in duurzame infrastructuur?
3. Welke meetbare criteria moeten leidend zijn / worden bij investeringssubsidies voor CO2 en energiereductie?

Context

De rondetafel 'duurzame culturele infrastructuur' hanteerde een participatieve methodiek. Er werd gekozen om in 3 (kleine) groepen te werken. Deze werkwijze werd 2x herhaald waardoor elke deelnemer kon kiezen om op 2 van de 3 vragen dieper in te gaan. Via één op één gesprekken "de receptiemethode" bespraken de deelnemers het voorgestelde idee en gaven een waarderingscijfer per idee. Alle ideeën per vraag vindt u als bijlage bij het verslag. In het verslag beperken we ons tot het beschrijven van de vastgestelde prioriteiten door de sector in de groeps gesprekken en in het plenair gedeelte.

1. Wat is volgens jou de beste keuze om te komen tot een duurzaam energiebeheer in culturele infrastructuur?

- 1.1. Een verantwoordelijke / trekker om met kennis van zaken "groepsaankopen" te organiseren voor kleine organisaties.
- 1.2. Multifunctionele ruimten / gebouwen dienen gebruikt te worden door verschillende actoren.
- 1.3. De overheid dient sturing te geven door criteria vast te leggen in de regelgeving rond het verlagen van CO2 uitstoot en het verlagen van het energiegebruik. De regelgeving dient stapsgewijs ingevoerd te worden. Er kan een rollend fonds gecreëerd worden met aangepaste businessmodellen om investeringen te financieren.
- 1.4. Een energie audit door een coach laten begeleiden (zowel het proces van de audit als de implementatie van de audit). De coach dient een onafhankelijk statuut te hebben (niet commercieel). Met in eerste instantie de focus op reductie van CO2 en energie met minimale investeringen – inzetten op gedragsverandering en kleine "goedkope" ingrepen (met snelle terugverdientijd).
- 1.5. Ook inzetten op CO2 reductie via het uitbouwen van een mobiliteitsbeleid (zowel intern als voor bezoekers).
- 1.6. Een gedifferentieerde aanpak voorzien. Bij kleine infrastructuren door het bundelen van krachten via een coach hun energiebeleid optimaliseren door delen van goede praktijken. De grote infrastructuren dienen samen te werken en overkoepelende maatregelen te nemen.

In het plenair gedeelte werden volgende prioriteiten aangegeven:

1. Een verantwoordelijke / trekker om met kennis van zaken een energiemeting uit te voeren. De overheid kan een label ontwerpen en toekennen aan duurzame culturele infrastructuur.
2. Een gedifferentieerde en totale aanpak voorzien (ruimte, mobiliteit, gedrag)
3. De overheid dient sturend op te treden. Via jaaractieplannen kunnen investeringssubsidies worden toegekend. De voorkeur gaat uit naar een structurele regelgeving rond duurzaamheid (duurzaamheid als criterium om een structurele subsidie te ontvangen vanuit Vlaanderen)..

Conclusie: Het is belangrijk om bewust om te gaan met energie. Vooral bij kleinere organisaties is er nood aan coaching / begeleiding om energie en CO2 reductie te realiseren. Door gedragsverandering is er al veel energie en CO2 reductie mogelijk.

2. Wat zal culturele organisaties stimuleren om (nog meer) te investeren in duurzame infrastructuur?

- 2.1. Monitoring / coaching door externe (technische) experts. Ook kleine organisaties moeten beroep kunnen doen op de externe expertise. De coaching dient kosteloos te zijn (of met een lage kost), laagdrempelig, uitvoerbare maatregelen en maatwerk voor de organisatie bevatten.
- 2.2. In het begin van het proces overlegmomenten creëren met alle stakeholders. Alle belangen en alle partijen dienen open betrokken te worden. Er dient aandacht te zijn voor kleinere projecten bv. renovatie van dak, vervanging van verwarmingsketel,
- 2.3. De focus mag niet alleen liggen op energie. Het duurzaamheidsbeleid mag niet zwaarder doorwegen dan de kerntaak van cultuur.
- 2.4. Investeren in een lange termijn beleid met voldoende overleg, aandacht voor sensibilisering (zowel als sector als intern bij de organisaties).
- 2.5. De financiële return verdelen tussen investeerder en gebruiker. ESCO – overeenkomsten afsluiten (met ook aandacht voor het niet rendabele deel).
- 2.6. Rollende fondsen creëren: de economische winsten herinvesteren in nieuwe projecten.
- 2.7. Het beleid dient maatwerk te zijn. Een culturele context is niet gestandaardiseerd. Niet alleen op energie focussen qua duurzaamheid maar ook aandacht hebben voor materialen enz.

In het plenair gedeelte werden volgende prioriteiten aangegeven:

1. Subsidies voor ESCO contracten (inclusief investeren in minder rendabele projecten).
2. Monitoring en coaching door externe (technische) experts. Het is belangrijk dat er van bij de start een goed overleg is met alle betrokkenen.
3. Een minimale administratieve last bij een eenvoudig en transparant subsidiereglement.
4. Economische winsten duidelijk maken en investeren in rollende fondsen en ook interessante leningen aanbieden voor investeringen.
5. Een goede verdeling van financiële return tussen investeerder en gebruiker.

Conclusie: Zorg ervoor dat er directere financiële return op korte termijn mogelijk is, ook binnen ESCO want dat is nu niet altijd het geval. Er moet ingezet worden op een goede verdeling van financiële return tussen investeerder en gebruiker. Dat in combinatie met weinig administratieve last. Er moet ook begeleiding zijn in het maatwerk dat culturele infrastructuur vraagt. De gestandaardiseerde modellen van ESCO's zijn niet altijd afgestemd op de specifieke noden van culturele gebouwen (vb. beschermde gebouwen, cultureel erfgoed). Het kan eventueel gestimuleerd worden via rollende fondsen. Dit zorgt er voor dat de winsten die gehaald worden uit de investeringen herinvesteed kunnen worden in nieuwe fondsen en dus nieuwe projecten.

3. Welke meetbare criteria moeten leidend zijn / worden bij investeringssubsidies voor CO2- en energiereductie?

- 3.1. Een inventaris opmaken van al het jeugd en cultuur patrimonium.
- 3.2. Gezien de staat van het gebouw dienen er realistische doelstellingen vastgelegd te worden.
- 3.3. De gebruiker dient centraal te staan (in twee richtingen). Sensibiliseren is een belangrijke factor.

3.4. Bij een exacte energiemeting (nulmeting) kan de terugverdientijd bepaald worden en de besparing op CO2 en energie berekend worden. Dit dient opgevolgd en gecontroleerd te worden op basis van volgende formule:

$$\frac{\text{Bestaande energieprestatie} \times \text{gegarandeerde \% energieprestatie}}{\text{Kost investering}}$$

3.5. Langetermijn planning.

3.6. Oplijsten welke maatregelen en criteria al bestaan. Geen tegenstrijdigheden toelaten.

3.7. Eerst inzetten op kostenefficiëntie (minimale investering voor maximaal resultaat).

3.8. Inzetten op digitalisering en LED verlichting.

In het plenair gedeelte werden volgende prioriteiten aangegeven:

1. Terugverdieneffect als belangrijke parameter.
2. Investerings kaderen in een langetermijnplanning.
3. De staat van de gebouwen realistisch inschatten (haalbare doelstellingen) en de gebruiker centraal stellen.

Conclusie: Er zijn weinig gegevens beschikbaar over de staat van het gebouw en de investeringen die moeten gebeuren (of de laatste jaren zijn gebeurd). Ook het energieverbruik wordt meestal niet gemonitord. De meeste organisaties zijn te klein om hun gebouw goed te beheren.

Het is vooral belangrijk om in eerste instantie in te zetten op maatregelen die weinig geld kosten (laaghangend fruit) en extra te investeren in het vervangen van toestellen die stuk zijn – bijvoorbeeld energieverslindende toestellen (Cv-ketel, elektrische apparaten, verlichting ...).

Zo worden de gemaakte investeringen snel terugverdiend. Naast criteria op korte termijn moeten er ook criteria op lange termijn worden uitgewerkt. Hier moet een goede balans gevonden worden.

Bijlage: de oplisting van alle ideeën uit de inspiratiegroepen.

A. Wat is volgens jou de beste keuze om te komen tot een duurzaam energiebeheer in culturele infrastructuur?

1. Regelgeving rond duurzaamheid opleggen door de overheid als voorwaarde voor werkingssubsidiëring
2. Streven naar energie neutrale infrastructuur
3. Creatief gebruik: nieuwe cultuur (cfr. Projecten op locatie)
4. Laaghangend fruit – eerst bij kleine organisatoren / verbruikers (korte termijn) daarna ingrijpende maatregelen (langere TVT)
5. Inzetten op meetbaarheid
6. Bundelen van organisaties
7. Richtlijnen / criteria opstellen voor gebouwen in de sector o.a. voor verhuur
8. Sensibilisatie bv. Verhuurders van gebouwen meekrijgen in het verhaal
9. Water en energie meten. Energiescan / coaching als subsidievoorwaarde
10. Energie audit + maatregelen stook / koel installaties + isolatie
11. Niet alleen audits aanbieden, ook begeleiding voorzien bij verzamelen van bestekken (technische ondersteuning; cfr. Koala PROJECT)
12. Begeleiding en coaching voorzien na het uitvoeren van een energie audit
13. Audit met concrete acties tot verbetering
14. Label in de sector
15. Structureel en collectief bewaken wat moet leiden naar periodieke aanbevelingen (structureel = via actieplannen die jaarlijks ingediend worden. Collectief = gesubsidieerd door Vlaanderen).
16. Opnemen in beheersovereenkomsten
17. Maximaal inzetten op gedeelde ruimte (meervoudig gebruik is duurzaam gebruik)
18. Pay for lux (dienst ipv product). Dan is er geen investering nodig.
19. LED LED LED
20. Beprek in eerste instantie de vraag. Techniciteit als middel niet als doel.
21. Hele proces in kaart brengen van gebouwen (lokale producenten, lokale materialen)
22. Het gat in de emmer aanpakken, niet de gaatjes: residentiële gebouwen + vervoer hangt samen met onze specifieke historische ruimtelijke ordening (vrije woningen, niet geconcentreerd. Dit is het gat in de emmer).
23. Voor sterk versnipperde infrastructuur zoals bij jeugdhuizen en -bewegingen een centrale functie van energie- of duurzaamheidsbegeleider voorzien die de kleine vzw's begeleidt (op vlak van uitvoering van LT-plannen, gedrag en implementatie van een duurzaamheidsscore).
24. Binnen de organisatie een verantwoordelijke aanduiden die het energieverhaal trekt
25. Breed denken: ook naar mobiliteit kijken van de bezoekers en niet enkel infrastructuur.
26. Gebouwbeheersysteem installeren: één aanspreekpunt.
27. Verregaande begeleiding en rollend investeringsfonds
28. ESCO opzetten van een rollend fonds waarin de gerealiseerde energiebesparingen geherinvesteerd worden.
29. Overheid moet faciliteren, eigenaar/gebruiker moet zich engageren, Erfgoed moet zich flexibel opstellen.
30. Informatiedoorstroom.
31. Subsidies.

B. Wat zal culturele organisaties stimuleren om (nog meer) te investeren in duurzame infrastructuur?

1. Financiële winst (besparing in kosten en belonen / stimuleren via subsidies). Goede praktijken waar de winst duidelijk is. (Drempels: investeren is een lang termijn en subsidies is korte termijn).
2. Urgentie → sensibiliseren. Duidelijke wetgevende kader → rapportering cultuursubsidie. Begeleiding / opvolging / coaching. Voordelen kenbaar maken (financieel en duurzaam).
3. Betere opleiding voor gebouwbeheerders en licht scenografen (die blijven vasthangen bij halogeen / gloeilamp).
4. Investeringsubsidies
5. Communicatie van realisaties.
6. Begeleiding voor de 'kleintjes' die dikwijls het engagement van vrijwilligers hebben maar geen kennis noch tijd hebben om duurzaamheid uit te voeren.
7. Sensibiliseren → in de kijker zetten van investeringen.
8. Coaching en begeleiding na het uitvoeren van een energie audit.
9. Toegang tot aangepaste kennis en financiering
10. Flexibele procedures (Erfgoed, aanbestedingen, eigenaar, gebruiker, subsidies).
11. Opstarten verplicht overleg tussen eigenaar/overheid/Erfgoed/gebruiker met het oog op een stappenplan en engagementen. (stakeholderschap)
12. Concrete, gratis en deskundige adviezen (vaak ontbreekt expertise in huis en het kan drempelverlagend werken als van buitenaf concreet advies wordt aangeboden).
13. Ondersteuning en begeleiding waar het nodig is.
14. Zekerheid beloning van lange termijn investeringen.
15. Opnemen in gunningscriteria, duurzaamheid in de breedte meenemen.
16. Integrale duurzaamheidsploeg: financieel voordeel + imagoverbetering + lange termijnperspectief + eenvoudig en verstaanbaar.
17. Bewustzijn, besparing, ondersteuning.
18. Ondersteuning van experts bij de opmaak van een LT-plan voor renovatie en energetische opwaardering van de gebouwen, duidelijk gefaseerd masterplan, Lock-In en kostenspreiding
19. Burgerparticipatie (leden, abonnees die bv. investeren in zonnepanelen op dak)
20. Belonen ifv behaalde resultaten (sneeuwbaaleffect)
21. Labels
22. Korte payback (isolatie, Ledverlichting, sensoren, energiezuinige verwarmingsketels).
23. Zichtbaarheid van inspanningen en resultaten. Motivatie om te besparen (vrijgekomen middelen kunnen ingezet worden in corebusiness).
24. Kleine spelers / verbruikers bundelen en overkoepelende sturing geven om gebrek aan know how te compenseren.
25. Transparantie indien geclusterde gebouwen of gedeelde gebouwen.
26. Focus op wat er kan gebeuren (VEB) goede voorbeelden kenbaar maken.
27. Beschikbaarheid van know how en middelen want de wil is al groot.
28. De reden om niet te investeren = het kost geld. De reden om wel te investeren = het brengt geld op. Economische (financiële) rentabiliteit zal helaas bij velen de belangrijkste drijfveer zijn. Zorg ervoor dat de economische winsten van duurzame investeringen van meet af aan duidelijk zijn, voorzie interessante leningen voor investeringen; creëer eventueel een rollend fonds.
29. Subsidiereglementen en voorwaarden moeten gemakkelijk en haalbaar zijn.
30. Subsidies om ESCO's op te starten om het niet-rendabele deel van de investering te cofinanciering zodat ook minder rendabele investeringen kunnen uitgevoerd worden.

C. Welke meetbare criteria moeten leidend zijn/worden bij investeringssubsidies voor CO2- en energiereductie?

1. Terugverdieneffecten
2. Gezien beperkt budget:
$$\frac{\text{Bestaande energieprestatie} \times \text{gegarandeerde \% energieprestatie}}{\text{Kost investering}}$$
3. Nulmeting + opvolging daarna, concrete doelstellingen.
4. Energiebeheersplan op LT.
5. Criteria opgenomen in het bestaand premiebeleid van Vlaamse overheid (particulieren, bedrijven).
6. 100% duurzame energie aankopen.
7. Zoveel mogelijk werknemers en bezoekers betrekken.
8. In huis enkel duurzame keuzes maken.
9. Duurzaamheidsverantwoordelijke in de organisatie.
10. Energie, water, afval meten en plan voor reductie opstellen, wel via gratis energiescan.
11. Energieverbruik verminderen: CO2, water, isolatie (glas), warmterecuperatie.
12. Meetbare waarden e-peil opnemen, factuurbesparingen, uitstoot CO2.
13. Kwaliteitsgaranties van de materialen eisen.
14. Hele aanbestedingsproces in kaart brengen, niet opdelen in fonds voor bouw/nieuwbouw en onderhoud.
15. Integrale duurzaamheidscore: energie, mobiliteit, water,...
16. Grondige en allesomvattende inventaris van het Vlaamse culturele patrimonium.
17. Voorbeeldfunctie publiek maken, pioniers.
18. Staat gebouw tov realistische doelstellingen.
19. Engagementclausule van directies.
20. Isolatieprestaties.
21. Digitalisering lighting-oplossingen.